

Повідомлення та рецензії

Карпатська конференція у Кракові

У січні 2011 року минуло 40 років від дня смерті видатного польського письменника, філософа, перекладача, багатолітнього дослідника народної культури Гуцульщини, автора чотиритомної епопеї „На високій полонині” Станіслава Вінценза (1888 – 1971). Даниною пам’яті цього невтомого дослідника Гуцульщини став Міжнародний фестиваль „Слов’янська Атлантида”, який тривав з 17 березня до 22 жовтня 2011 року. Його найрізноманітніші акції пройшли у багатьох містах і селах Польщі (Кракові, Варшаві, Любліні, Лодзі, Любачові, Кросні, Сяноку, Устриках Дольніх, Плоньску) й України (Львові, Косові, Криворівні, Бистреці).

Авторами ідей та незмінними координаторами фестивалю стало подружжя молодих науковців з Кракова: Юстина і Пйотр Клапити. Тягар же головного організатора цього проекту взяв на себе осередок гірського туризму у Кракові, співорганізаторами з української сторони виступили товариство „Гуцульщина”, Івано-Франківський Краєзнавчий музей та Відділ культури Верховинської районної державної адміністрації (Івано-Франківська область).

Однією з перших подій фестивалю стало відкриття у Національному музеї Кракова великої презентаційної виставки гуцульського мистецтва „На високій полонині. Мистецтво Гуцульщини – Гуцульщина в мистецтві”. Згодом у різних містах Польщі були презентовані й інші експозиції. Знаково та похвально було те, що серед численних заходів організатори не проминули нагоди вшанувати родинні місця С. Вінценза на Гуцульщині та його могили у Кракові.

Не менш інформативними, цікавими та змістовними були й інші акції. Так, під час фестивалю було виголошено низку лекцій, як скажімо, „Вінценз і Покуття та Гуцульщина” (проф. Мирослава Олдаковска-Куфлова), „Феномен гуцульської музики” з презентацією музичних інструментів (Юстина Частка-Клапита, Пйотр Клапита), „Гуцульщина в польській літературі ХІХ і ХХ століть” (Ян Хороши), „Архетипи народної культури в творчості Станіслава Вінценза” (проф. Олександр Мадіда), „Магія гуцульських полонин” (Урсула Янічка-Кривда), „Про архітектуру Гуцульщини” (Влодзімер Вітковскі), проведено серію дискусій на теми „Карпатським шляхом через історію: історія полонин і людей”, „Гуцульська Польща – польські акценти в гуцульській культурі”, „Сучасна Гуцульщина у фотографіях та

аматорських фільмах”, „Станіслав Вінценз і Чеслав Мілош – у колі взаємного натхнення”, майстеркласи з малювання писанок і народного співу „Поворот до коріння”. Серед неординарних okazій – Вечір гуцульської магії, Похід гуцульських коней у супроводі гуцульської музики вулицями Кракова та Варшави.

На фестивалі звучало багато творів народної музики з Карпатського регіону на різних, спеціально організованих концертах та імпрезах, а також XIX Міжнародному гуцульському фестивалі, який пройшов у Косові. У м. Сянок, окрім того, був зорганізований конкурс молодих виконавців „Карпатська музика – Гуцульщина”.

У рамках фестивалю відбулося і декілька міжнародних наукових конференцій, зокрема „Гуцульщина на відстані віків” (Львів), „Вінценз і Гуцульщина” (Люблін), „Гуцульщина у дослідженнях молодих науковців” (Краків), а також „Стежками народних карпатських традицій (Szlakiem karpackich tradycji ludowych)”, яка пройшла 10 травня 2011 року у Кракові та була присвячена висвітленню різних аспектів традиційної культури Карпатського регіону: етномузикології, етнографії, діалектології, народного прикладного мистецтва. Загалом її організатори подбали про те, щоби виголошені реферати не тільки представляли різні дослідницькі зацікавлення, але й щоби на конференції були широко презентовані культури горян різних національностей: поляків, українців, румун, словаків, угорців.

Участь у конференції „Стежками народних карпатських традицій” взяли науковці з різних інституцій Польщі, зокрема Ягелонського університету (Краків), Варшавського та Вроцлавського університетів, Інституту мистецтв Академії Наук Польщі, Краківського Етнографічного музею, а також з України – з Львівського національного університету ім. Івана Франка.

Науковим опікуном зібрання виступила доктор Божена Левандовська, координатором – Агнешка Толочинська. Конференція проходила у нещодавно відреставрованому Камерному залі Палацу Пусловських, де міститься Інститут музикології Ягелонського університету.

Перше засідання, на якому головував проф. Збігнев Єжи Пшерембський, відкрила доповідь Божени Левандовської „Весілля на Ораві. Проблематика змін”. У своєму виступі Б. Левандовська на багатому фактичному матеріалі окреслила основні етапи оравського весілля. Реферат був ілюстрований відповідними музичними зразками, світлинами, завдяки яким присутні могли пересвідчитися наочно, як одні і ті ж етапи весілля відбувалися колись, і як вони проходять сьогодні. Така порівняльна студія показала як збереженість, так і змінність весільної традиції.

Продовжив засідання виступ Ірини Довгалюк „Лемківські експедиції Філарета Колесси”, у якій доповідач коротко познайомила присутніх з постаттю українського етномузиколога, а відтак спинилася на маршрутах його трьох лемківських експедицій 1911-1913 років, проаналізувала

зібраний у цих наукових подорожах фольклорний матеріал, прокоментувала подальшу долю народномузичних записів та рекордованих у цих експедиціях фонографічних валиків. Виступ був супроводжений демонстрацією світлин, а також фонограмами, скопійованими з фонографічного валика, записаного Ф. Колесою у селі Ганчова Горлицького повіту ще 1912 року.

Завершила перше засідання Аліція Малета рефератом „Давня Гуцульщина у фотографічному зібранню Етнографічного музею у Кракові”. У виступі доповідачка проінформувала присутніх про стан і вміст колекції, яка налічує близько 300 світлин, датованих 20-ми роками ХХ століття. Світлини були зроблені задля пропагування туризму на Гуцульщині та представляли різні аспекти життя гуцулів: це й інтер’єри хат, окремі гуцульські будівлі, фрагменти обрядів (весілля, похорону), побуту на полонині, різні народні промисли, є також фото народних музикантів (дудар, сопілар, трембітар), гуцулів у народних строях тощо. Серед авторів фотографій – відомі польські етнографи Северин Удзеля, Роман Рейнфусс.

Модератором другого конференційного засідання стала Б. Левандовська. Засідання розпочалося виступом проф. Збігнева Пшерембського „Дуди і їх роль в традиційній польській музиці карпатського регіону: порівняльний аспект”. У рефераті доповідач ознайомив слухачів з різними типами дуд та їхнім поширенням у Словаччині, Угорщині, Моравії, Україні та Польщі, відзначив їхні регіональні відмінності. Свій виступ проф. З. Пшерембський підкріпив великою кількістю фотографій і малюнків (одна із таких раритетних мініатюр датована 1845 роком) із зображенням дуд та дударів, а також фрагментами відео із записами мандрівних народних музик.

Різним дослідницьким аспектам вивчення Карпатського регіону були присвячені наступні реферати. Так із гуцульською вишивкою та її особливостями у виступі „Гуцульська вишивка: між декорацією і магією” познайомила аудиторію Урсула Яніцка-Крживда, а Артур Чесак у рефераті „Карпатські діалекти – різноманітність і спільність” обстоював тезу про спеціальну карпатську лексику, яка є спільною для жителів регіону і яка не залежить від національності.

Останнім на цьому засіданні був виступ Катаржини Шишки, яка виголосила розправу „Роль Хати Кавулока в Істебні у передачі народних традицій бескидських гуралів”. У своїй доповіді дослідниця презентувала унікальний досвід популяризації польської традиційної культури. Так, народний музикант Ян Кавуляк із своєї оселі зробив діючу хату-музей, у якій зібрав різні предмети інтер’єру, народний одяг, а також велику колекцію традиційних народних інструментів, зокрема роги, гайди, пишалки, фуяри. Після смерті батька родина продовжила його започаткування.

Подібно сплановане було і третє, останнє засідання, на якому також головував проф. З. Пшерембський. Серед виступів – доповіді, які стосувались етнографічної та етномузикознавчої проблематики. Ефектним став виступ Кшиштофа Требуня-Тутки „Пастуші інструменти в Карпатах”. Доповідач – відомий знавець, виконавець, популяризатор народної гуральської інструментальної музики, – одягнений у відповідний традиційний стрій презентував і характеризував велику збірку гуральських народних інструментів. Свою розповідь він ілюстрував вмілою грою на народних музичних інструментах, зокрема трембіті, розі, фуярі, пишалці, двійниці, дуді, злоубцоках (різновид скрипки-пошетти).

У виступі Станіслави Требуні-Шашел „Село в регіоні Мараморщини в Румунії щодо туризму” на прикладі мараморської та підгальської традиційних культур було проведено різнобічне порівняльне дослідження двох національних культур Карпатського регіону задля простеження процесів збереження національної самобутності в контексті розвитку масового туризму. До порівняння брались різні аспекти: обряди, одяг, предмети інтер’єру, особливості пастушого побуту, конструкції колиб тощо. Такий спеціальний дослідницький проект був проведений Інститутом етнології та антропології Ягелонського університету під керівництвом проф. Малгожати Маї.

Завершила конференцію доповідь Вероніки Спирки „Лемківська музика в зібраннях проф. Романа Рейнфусса”, у якій доповідач ознайомила присутніх із збіркою музичних записів лемківського фольклору видатного польського знавця народного мистецтва й етнографії Р. Райнфусса, який був багатолітнім дослідником Лемківщини. Саме етнографії цього краю була присвячена і його докторська дисертація, написана під керівництвом С. Удзелі. Записи музичного фольклору були зроблені дослідником до виселення лемків з їхньої етнічної території. Сьогодні збереглося 56 плівок фонозаписів.

Загалом, усі засідання міжнародної наукової конференції проходили за активної участі як безпосередніх учасників наукового зібрання, так і не байдужих слухачів. Після виголошених доповідей відбувалися жваві дискусії. На конференції були присутні не лише науковці. Відрадно, що засідання пройшли при значному зацікавленні місцевої студентської молоді, серед якої були музикологи, полоністи й україністи. Отож, наукова сесія „стежками народних карпатських традицій” стала цікавою та змістовною розмовою про минуле та сьогодення традиційної культури Карпатського регіону.

Ірина Довгалюк